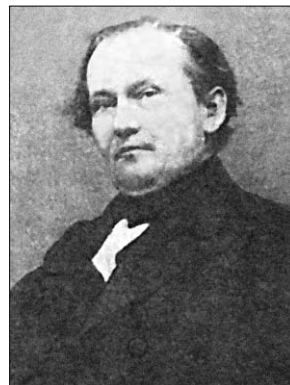

Pritzel Georg August (1815-1874)

Autor słynnych bibliografii botanicznych

Urodził się 2 września 1815 roku w Nasiedlu (Carolath) koło Głogowa (Glogau) w rodzinie leśnika. Wyrósł w biedzie i od dzieciństwa nawykł do życia w trudnych warunkach oraz do przewyżniania przeszkód i problemów. Dzięki temu w roku 1837 rozpoczął studia na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego, z którego po roku przeniósł się na Wydział Medyczny. Musiał być dość wojowniczym studentem, gdyż dwukrotnie został osadzony w uniwersyteckim karcerze za „gwizdanie na nauczyciela” i „użycie obraźliwych słów w stosunku do policjanta”, zaś w roku 1840 został wydalony z uczelni „za nierozsądne zarzuty wobec władz i obraźliwe teksty”.

Od roku 1841 studiował w Lipsku, gdzie, mimo bardziej liberalnej atmosfery, również wchodził w częste konflikty z władzami uczelni. W okresie tym został współpracownikiem „Botanische Zeitung” i publikował w tym czasopiśmie liczne noty biograficzne oraz recenzje, z których pierwszą była recenzja pracy „Flora von Oberschlesien” H. Grabowskiego. Widoczna już w niej była doskonale zarówno erudycja, jak i poczucie humoru Pritzela. Innym świadectwem jego ogromnego poczucia humoru było przeznaczone dla przyjaciół, wydrukowane w dziewięciu egzemplarzach w roku 1845 w Wiedniu dziełko „Specimen bibliographiae botanicae”, które zawierało żartobliwie poprzekręcane tytuły różnych znanych prac botanicznych.

Już w roku 1841, podczas dyskusji z Johannem Heinrichem Dierbachem i Ernstem Meyerem, ukształtował się jego plan napisania obszernej retrospektywnej bibliografii botanicznej. Aby urzeczywistnić ten plan, musiał osobiście przejrzeć ok. 40 tysięcy dzieł botanicznych dostępnych w największych bibliotekach Niemiec, Austrii, Szwajcarii, Belgii i Francji oraz w prywatnych księgozbiorach H. F. Linka, D. F. L. von Schlechtendala, G. Kunze, A. P. de Candolle’a, A. de Jussieu, B. Delesserta i innych uczonych. Ponieważ niektóre z poszukiwanych przez niego dzieł dostępne były wyłącznie w Anglii, musiał wystarać się również za pośrednictwem A. von Humboldta o pieniądze od władz pruskich na wyjazd do Londynu.

Ukoronowaniem tytanicznej pracy był wydany w latach 1847-52 „Tezaurus literatury botanicznej wszystkich narodów od początków wiedzy botanicznej do naszych czasów”. Jego pierwsza część zawierała 11 538 tytułów prac botanicznych uporządkowanych alfabetycznie według nazwisk autorów. Poza krótkimi informacjami o autorach zamieszczone w nim były oznaczenia krajów, gdzie dane prace można znaleźć, zaś w przypadku rzadkich dzieł również informacje o posiadających je bibliotekach. Druga część dzieła Pritzela zawierała ten sam materiał uporządkowany systematycznie, przy czym wśród wielu różnych rozdziałów nie zabrakło tu nawet takich, jak „Poemata de plantis” czy „Plantarum mythicarum et magicarum historia”. Publikacja spotkała się z entuzjastycznym przyjęciem i utorowała mu drogę do członkostwa w Leopoldyńsko-Karolińskiej Akademii Przyrodników, w szeregi której wstąpił w czerwcu 1852 roku przyjmując przydomek „Jonas Dryander” (Matrikel No. 1652).

Dzięki swemu dziełu Pritzel otrzymał też posadę pomocnika, a następnie kustosa Biblioteki Królewskiej w Berlinie, a obok tego, w roku 1855, stanowisko archiwisty Królewskiej Akademii

Nauk w Berlinie. Uzupełnieniem jego „Tezaurusa” był wydany w latach 1855-1866 „Indeks ilustracji botanicznych” zawierający uporządkowany alfabetycznie spis przedstawiających rośliny rysunków z dzieł botanicznych wydanych w XVIII i XIX w. Duże powodzenie pierwszego wydania „Tezaurusa” skłoniło go do opracowania drugiego, poprawionego i rozszerzonego wydania, jednak zdołał ukończyć tylko jego część pierwszą. Manuskrypt części drugiej, który nosił już wyraźne ślady coraz bardziej pogarszającego się stanu jego zdrowia, przygotował do druku profesor C. Jessen, a całość ukazała się w latach 1871-77. W większym stopniu wykorzystane w niej były zbiory bibliotek w Kew i Londynie, bibliotek włoskich oraz prywatny księgozbiór C. F. P. von Martiusa.

Pierwsze objawy choroby, prawdopodobnie wiatru rdzenia, pojawiły się u Pritzela już w roku 1859, a zmiany psychiczne zaczęły objawiać się od roku 1861. Pracował jeszcze do roku 1872, w którym opuścił obydwa stanowiska otrzymując niewielką emeryturę. Resztę życia spędził w zakładzie psychiatrycznym w Hornheim koło Kilonii, gdzie zmarł 14 czerwca 1874 roku, mając zaledwie 59 lat. Po jego śmierci profesor Jessen opracował i opublikował znalezione wśród pozostałych po nim rękopisów obszerne, zawierające 24 tysiące haseł zestawienie ludowych nazw roślin ze wszystkich dialektów języka niemieckiego. Nazwisko Pritzela upamiętniają nazwy rodzajowe *Pritzelago* Kuntze, *Pritzelia* Walpers i *Pritzelia* Klotzsch.

Ważniejsze prace:

1841 – Anemonarum revisio. *Linnaea*.

1845 – Specimen bibliographiae botanicae, quod Ernesto Meyer, botanices Professori Regiomontano, nuptias Johannaes Isenbartiae cum Doctore Zaddachio celebranti gratulaturus scripsit. *Viennae*.

1847-1852 – Thesaurus litteraturae botanicae omnium gentium inde a rerum botanicarum initiis ad nostra usque tempora, quindecim millia operum recensens. I Aufl. *Lipsiae*.

1855 – Iconum Botanicarum index locupletissimus I. *Berolinum*.

1866 – Iconum Botanicarum index locupletissimus II. *Berolinum*.

1871-1877 – Thesaurus litteraturae botanicae omnium gentium inde a rerum botanicarum initiis ad nostra usque tempora, quindecim millia operum recensens. II Aufl. [mit C. F. W. Jessen]. *Lipsiae*.

1884 – Die deutschen Volksnamen der Pflanzen [mit C. F. W. Jessen]. *Hannover*.

Źródła:

Berner K. G. H. 1901. *Schlesische Landsleute*. Leipzig. S. 215-214.

Staffleu F. A. 1973. Pritzel and his thesaurus. *Taxon* 22. S. 119-126 (portret).

Wunschmann E. 1888. *Allg. Deutsche Biogr.* 26. S. 612-614.